

Anecdoter fra 17de og 18de Aarhundrede, optegnede af Etatsraad H. D. Monrad.

Meddelte af **H. J. Huitfeldt-Kaas.**

De nedenfor aftrykte Optegnelser findes i en haandskreven Bog in 4to og ere nedskrevne af *Hans Diderik Monrad*, Etatsraad og Generalkrigscommissair ved Sætaten i Norge, f. 1737, † 1796 i Trondhjem (se Giessings Jubellærere III, S. 232 f.). Bogen indeholder, foruden det her meddelte, Notitser af høist forskjellig Art, saasom Digte og Skaaler i forskjellige Sprog, Oversættelser, Afskrifter af trykte Sager, Recepter etc. etc. Anecdoterne synes for en stor Del at hidrøre fra Nedskriverens Fader, Sogneprest Frederik Monrad i Aagerup i Sjælland, og flere af dennes samtidige, og ere derfor muligens afskrevne efter ældre Optegnelser; selvfølgelig ere de efter sin Natur ingenlunde fuldt paalidelige, men fortjene dog uden Tvivl at trykkes som samtidige Opfattelser af bekjendte Personligheder og Begivenheder. En Del Berigtigelser eller afvigende Beretninger ville findes i de Kilder, der angives i Noterne. Nogle faa af Optegnelserne ere udeladte af Hensyn til deres lidt anstødelige Indhold; forøvrigt ere de, med Undtagelse af den sædvanlige Beretning om Tyge Brahes Mynder og Christopher Walckendorff, meddelte i sin Helhed. Bogen, hvori de findes, tilhører nu kgl. Fuldmægtig D. C. S. Schönheyder i Arbejdsdepartementet, for Tiden constitueret Foged paa Ringerige, der er en Datterdatters Søn af Nedskriveren gennem dennes ældste Datter af 2det Ægteskab, Hanna Monrad, f. 1778, † 1838, gift med Generalmajor og Chef for Thronhjemske Brigade Frederik Christian Otto Hegermann, f. 1769, † 1841.

Professor *Bang*¹⁾, som har skrevet *Grammatica Latina et cælum orientis*, gik tilsidst fra sin Forstand og reed paa Gammel-Torv paa en Gedebuk. (MR: ²⁾)

¹⁾ Thomas Bang, f. 1600, † 1661, se Worms Lexikon over lærde Mænd I, S. 63—65. Dansk biogr. Lex. I, S. 501—4.

²⁾ Uden Tvivl Nedskriverens eller rettere hans Faders Kilde for flere af de anførte Anecdoter. Maaske tør man gjætte paa Mag. Morten Reenberg, Stiftsprovst og Sogneprest til Vor Frue Kirke i Kjøbenhavn, f. 1660, † 1736, der ogsaa virkelig et Par Gange nævnes nedenfor som Kilde; se om ham Worms Lex. III, S. 630, og Rothe, Dan. Mænds og Kvinders berøm. Eftermæle I, S. 212—35.

Nold¹⁾ gik engang fra sin Prædiken, da han prædikede for Kongen. Da han gik fra Slottet hjem, forfulgte en Kiærling ham, som havde været i Kirke, og bad om Almisse. Han gik stærkt til, kom hjem og slog Døren til uden at give hende noget, hvorpaa hun raabte: „I er en herlig Mand, I gik fra jer Prædiken.“

Da Nold kom til Malmøe og var bleven Rector der, hendte det sig, at et Hjul gik af hans Vogn, just som han kiørte ind i Byen. Han tænkte derpaa: „Her skal du have dig en Kone.“ Han steg af, gik ind i Huset derved, men forefandt ikkun et lidet Pigebarn. Imidlertid blev han ved sine Tanker, at hun var udseet til hans Kone. Han gav hende de Penge, han kunde undvære, og da Forældrene kom derover engang og spurgte med Forundring om Aarsagen, hvorfor han havde givet hende dem, sagde han den. Hun blev og virkelig hans Kone.

Dr. *Nils Hemmingsen*²⁾ gik engang hjemmefra i det Forsæt at ville have sig en Kone. Han satte sig for, at han vilde tage den første, som mødte ham, naar hun var ugift, naar han gik ud af Vor Frue Kirke mod Skolen. Han traf der hende, som han ægtede, og som han siden skilte sig ved, og af hvilken Anledning han skrev den Bog de conjugio et divortio. (M R.)

Da *Wandel*, som var siden Prest paa Amager³⁾, var i England, meldte han sig hos en Bisp. Samme spurgte ham, om hans Farfader havde skrevet den Tractat de jure regio, hvor til han svarede ja. Bispnen sagde da korteligen og enfoldigen: „Saa brænder han i Helvede.“ Han skulde prædike engang, da han var Provst paa Klosteret. Han prædikede høit for sig selv og sagde tilsidst Amen. Nogle Skalke, hvoriblandt Hr. Barhof⁴⁾

¹⁾ Professor theologiae Christian Nold, f. 1626, † 1683, se Personalhist. Tidsskr. 2. R. I, S. 32—42; han var Rektor i Landskronne, ikke i Malmø.

²⁾ Professor theol. og Sogneprest ved Hellig Geists Kirke i Kjøbenhavn, f. 1513, † 1600, se Worms Lex. I, S. 423—28.

³⁾ Hans Wandel, f. 1694, † 1757, Sogneprest til Taarnby p. Amager, se ibid. II, S. 543, jfr. m. S. 539—41.

⁴⁾ Formentlig snarere den som Student 1754 afdøde, „vittige“ Hans Barhow, end Broderen Lars, Sogneprest til Kvernes, f. 1707, † 1754, se Erlandsen, Trondhj. Geistl., S. 252 og 461.

var, begyndte derpaa høit at sjunge: Ære være Gud Fader i Himmerig.

Den gamle *Gyldenløve*¹⁾ stod engang paa Udbygningen paa Charlottenborg, og hans Hund faldt ud og slog sig ihjel; derpaa sagde han: „Til Hove gives der dybe Spring.“

Grev *Wedel i Fyn*²⁾, Farfader til den sidst afdøde, lod en Enke (uden Tvivl en Presteenke) kagstryge, fordi han havde hende mistænkt for at have Haand i den Affaire, at hendes Broder, Ridefogden, besvangrede hans Datter. Han (Greven) maatte til Straf derfor tage hende i sin Vogn, bringe hende til Retterstedet, hvor hun var kagstrøgen, binde hende til Kaget og løse hende igjen og derpaa kjøre med hende derfra. Desuden maatte han lade støbe 6 à 8 Metalstykker, hvilke staa paa Rendsborg Volde den Dag idag er med det wedelske Vaaben paa.

Conferenceraad *Rantzou* til Putlos³⁾ spiste engang med Fr: *4to*; over Borde blev talt om Stude og Oxer, og Rantzou kaldte dem die gekrönten Häupter. Kongen taug.

To af vore Generaler taledes om Rytteriets slette Tilstand. Den ene sagde: „Vi 2 kunde sætte det i god Stand;“ den anden spurgte hvordan? og fik det Svar: „Gjør du Heste, saa gjør jeg Karle.“ NB: *Numsen* og *Kaas*⁴⁾ i det sidste Campement.

Grev *Knuth* i Lolland⁵⁾, Fader til den nu levende, tilbød et Kald med en Pige til adskillige, men fandt ingen Liebhave. En Skalk lod opslaa i Kjøbenhavn paa adskillige Steder: Gives hermed tilkjende, at paa Kn . . . g Gaard i Lo . . . d er et Kald og en Pige tilfals, og maa Liebhaveerne indfinde sig jo før jo hellere.

¹⁾ Statholder Ulrik Frederik Gyldenløve, f. 1638, † 1704.

²⁾ Frederik Wilhelm W., Greve til Wedellsborg, f. 1640, † 1706; se om denne Sag Dan. Saml. 2. R. V, S. 343.

³⁾ Hans Rantzow til Segalendorff, † 1749, af Putloslinien.

⁴⁾ Generallieutn. Michael Numsen, f. 1686, † 1757, og General Henrik Bielke Kaas til Boltinggaard, f. 1686, † 1773.

⁵⁾ Altsaa formentlig Geheimeraad Adam Christopher v. Knuth, f. 1687, † 1736.

Schumacher eller Griffenfeldt.

Medens han laa paa Walkendorffs Collegio, indgav han nogle Disputationer, hvorpaa findes Vers gjorte af Professorerne ham til Ære. (M R:)

Han offererede en til Cancelleren (uden Tvivl Reetz, som boede der, hvor Waisenhuset nu er). Den gamle Mand gjorde meget af ham, og da han blev adspurgt om Aarsagen, svarede han: „Der bliver noget stort af det unge Menneske.“¹⁾ (M R:)

Hr. Etatsraad Klevenfeldt har et af hans Breve, skrevet paa hans Udenlands-Reise, det er ret curieux.

Hr. Biskop Harboe har uden Tvivl mange af hans Breve, hvilke han fandt i Nordlandene, da han var der paa Visitats²⁾.

Det keiserlige Diploma, hvorved Griffenfeldt blev Rigs greve, var in originali i Schumachers Gjemme, sc: i hans, som var den første Bogholder ved Assurance Compagniet i Kjøbenhavn³⁾, og som var af hans Familie.

Winding⁴⁾ og Griffenfeldt vare i lang Tid intime Venner og førte idelig Correspondence med hinanden, den første under det Navn Cato, den anden under det Navn Scipio. Der var og en Bagdør til Griffenfeldts Gaard, hvortil Winding alene havde Nøglen. Engang befandt denne, at Laasen var omgjort, hvorpaa han skrev Griffenfeldt et betydeligt Brev til, fuldt af Formaninger. Jeg tænker, at det findes endnu hos visse curieuse.

Hans Almanakker vare igjennemtrukne og var deri ved hver Uge skreven en egen og en anden oftest stridig mod den forrige Charakter ex: gr: ved en Uge: ydmyg, ved en anden: hovmodig. Muligens han iførte sig hver Uge saadan en Person efter sin Almanak, at ingen skulde blive klog paa ham. En af disse tænker jeg findes i Arnæ Magnæi Bibliothek paa Runde Taarn.

¹⁾ Om Kantsler Peder Reetz, f. 1614, † 1674, se Hofmans Efterretn. om Dan. Adelsmænd, II, S. 144—47.

²⁾ Ludvig Harboe, f. 1709, † 1783, var Biskop i Thronhjelm 1743—48, se Zwergius, D. Siellandske Clerisie S. 396 ff.

³⁾ Se O. Vaupell, Rigskansler Grev Griffenfeld II, S. 214.

⁴⁾ Om Etatsraad, Assessor etc. Rasmus Winding, f. 1615, † 1684, se Worms Lexicon etc. II, S. 591.

Det store Træ i Holsten, hvorunder Ahlefeldt¹⁾, Gyldenlew og Fyrsten sad og besvorede sig indbyrdes aldrig at lade af, førend de fik Griffenfeldt styrtet, er før nogle Aar siden fældet. (Harboe².)

Medens han var Cancellar, havde han den Maade, naar han gav offentlig Audience, at han spurgte hver især, hvad han havde lagt sig efter? og naar han fik derpaa Svar, gav han Supplicanten nogle Spørgsmaal for at erfare hans Dygtighed.

Efter Ildebranden blev hans Stol i Nicolai Kirke repareret, og derved fandtes i et Hul i Muren mangfoldige smaa Sedler, hvorpaa var tegnet dens Navn, som prædikede, Texten, Delingerne etc. og en Critique over hans Gaver. Jeg ved, at der stod paa en: N: N: haver en stærk Røst; duer til at være Aftensangsprest, at han kan vække Folk op af Søvn. Paa en anden: N: N: duer til at være Kjøbstædprest etc.

Der var ingen Advocat i Kjøbenhavn, som vilde være Fiscal imod ham, derfor blev den bekjendte Licentiat Mauritius³⁾ hentet hidind. (M R:)

Da Christen Scheel, som var Præses i Commissionen, fik hans Dom leveret sig skriftlig, sagde han: „Den Dom siger Manden (saa kaldte han sig altid selv) i Evighed ikke af. Han er Cancellar; har han forseet sig noget, kan han derfor faa en Reprimande af hans Maiestæt.“ Da Kong Chr: 5te saa ham Dagen derefter paa Slottet, klappede han ham paa Skulderen og sagde: „Christen Scheel! du est en ærlig Mand, gid Vi havde mange som du.“⁴⁾ (M R:)

Da Bøddelen brækkede hans Vaaben paa Retterstedet, sagde han: „Gud bevare os, hvad er det, I gjør? Det er jo Kongens Vaaben.“ NB. hans Vaaben var virkelig tagen af Kongens. (M R:)

¹⁾ Om Storkantsler Frederik v. Ahlefeldt, f. 1623, † 1686, se Dansk Biogr. Lex. I, S. 136—41. Se om Træet etc. Hofmans Efterretn. om Dan. Adelsmænd III, S. 109.

²⁾ Uden Tvivl ovennævnte Biskop H.

³⁾ Se Hofmans Dan. Adelsm. III, S. 122 og 127, O. Wolff, P. Griffenfelds Levnet, Reg. og Vaupell, Rigskansler Grev Griffenfeld.

⁴⁾ Se Hofmans Dan. Adelsmænd III, S. 129 og Wolff, Griffenfelds Levnet, S. 378 f.

Da han fik Pardon, sagde han: „Gud forlade dem det! Nu er Comedien spillet.“ (MR:)

Da Kong Chr: 5te var i Thrundhjem, medens han sad paa Munkholm, lod han sig forlyde med, at han vilde besøge Griffenfeldt. Derpaa kom en Seddel uden Underskrift til Præsident Kaasbøll¹⁾ saalydende: Dersom han ikke imorgen, om Kongen vil til Munkholm, siger, at der ikke er en eneste Baad, hvorpaa Kongen kan betro sig, skal det koste hans og hans Families Velfærd. (Kaasbøll.)

Man siger, at Dronning Charlotta Amalia engang spurgte Griffenfeldt ad: om der var ingen Middel til at faa Kongen fra at drikke formeget? Han svarede, at han vilde sætte Prøve derpaa, om Hendes Majestæt vilde tage Parti med ham, hvilket hun og lovede. Nu vidste han, at Gyldenløwe forførte Kongen til Drik, udfandt derfor som det bedste Middel, at de skulde skilles ad. Griffenfeldt vidste, at Kongen sov Middagsøvn sædvanlig, og at han underskrev blindt hen alle de Papirer, som Griffenfeldt havde lagt paa Bordet, naar han stod op. Griffenfeldt havde lagt iblandt andet en Ordre til Gyldenløwe, at han skulde strax forføie sig til Norge, og den Ordre blev ham tilsendt. Da Gyldenløwe tog Afsked, spurgte Kongen, hvor han vilde reise han? Han svarede: „Til Norge efter kongelig Ordre.“ Kongen taug stille men blev hemmelig piqueret over, at han skulde miste ham. Dette var noget nær den første og største Anledning til den Ugunst, som Kongen siden kastede paa Griffenfeldt. (MR:)

Den Dag, han blev arresteret, stod en med en sort Kappe om ved Baghuset paa hans Gaard og tog en Del Pakker Papirer op, hvilke en kastede ned af Vinduet til ham, og gik derpaa bort.

Louis XIV spurgte Kong Fr: IV, da han reiste som Prins,

---

¹⁾ Peter Kaasbøll, Præsident i Throndhjem. Beretteren er formentlig Sønnen Generallieutn. Peter K., f. 1689, † 1767 (eller muligens Sognepresten til Helliggeist Kirke M. Eiler K., f. 1682, † 1754). Se Giessings Jubellærere II. 2. S. 366, Personalhist. Tidsskr. 1. R. II, S. 2 og III, S. 307, samt Worms Lex. I, S. 522.

hvorfor Griffenfeldt kom i Unaade? Han svarede: „Det ved min Hr. Fader.“ Svaret behagede Kongen meget.

Hans Moder græd, hver Gang han avancerede. Han avancerede en Tid lang hver Maaned.

Chr. 4. spiste gjerne Aal; derfor havde han en Gaard ved Veddeløv ved Roskilde, hvor der falder gode Aal, og kom der ofte. Især fandt han Smag i dem, som falde i Maribo Sø i Lolland. Han fik i Sinde at lade Søen rense, men som han fandt mange Rader af Børn i Vandet ved Klosteret, fik han Afsmag paa Aal og spiste dem ikke mere. (M R:)

Han var engang paa Frederiksborg Slot. Nogle Hoffolk sade i Vinkjælderen og drukke hans Skaal, sigende: „Gud lade Kongen leve, han er en god Mand;“ hvorpaa han lukte en Dør, som ellers var tillukt, op med sin Hovednøgel og sagde: „Tak for Skaalen.“ (M R:)

Han lod støbe hans Søsters Brudeskat, en Tønde Guld, da hun skulde til Skotland, i et Stykke Sølv, lod slaa sit Navn og Vaaben derpaa, som om det var en Specie Rigsdaler. Denne er den største Specie, som er i Verden. (M R:)

Han fik at vide, at en Bonde ved Kallundborg skjød Dyr, tog derpaa med en Herre forklædt derhen. Han havde forud udspurgt, hvor Bondens Slægt boede et andet Sted og hilsede fra dem. Han havde med sig en Lomme-Puffert med Brændevin. De ankomme om Aftenen og spiste Dyrekjød. Kongen sagde: „Det er noget skjønt Kjød, hvorfra har du det?“ Bonden svarede: Imorgen skal vi faa noget bedre. Bonden blev drukken og gik til Sengs. Konen blev bange og tænkte, at de vare forraadte. Hun passede paa om Aftenen, da Kongen og Herren vilde gaa til Sengs, og blev var, at de havde stadselige Klæder inden fore; hvorpaa hun kaldte sin Mand og fortalte ham, hvad hun havde seet, og blev han strax ædru af Alteration. Han sagde til Konen: „Slagt strax vor Kalv, at vi kunne faa noget deraf imorgen tidlig;“ hvilket og skede. Om Morgenen, da Kongen spiste, sagde han: „Du narrer vel ingen; det var ikke

det Slags Kjød, som vi spiste af i Aftes.“ Bonden blev vred og gav onde Ord, hvorpaa Kongen drog bort. Kort derefter blev Bonden kaldet til Kjøbenhavn til Slottet, og da han kom ind ved Middagstid, lod Kongen sætte Mad for ham paa et lidet Bord, sigende: „Du har tracteret os, Vi ville og tractere dig;“ og da Bonden havde spist, sagde Kongen til ham: „Det kan nu være ved det, det er; men kom ikke saa mere igjen.“ (M R.)

En Bonde kjørte for ham, og som han sagde til Hoppen for Vognen: „Saa Moerlille,“ spurgte Kongen: „Kalder du Mæren Mólille?“ Han svarede: „Ja gjør jeg saa Fálille,“ hvorover Kongen hjertelig lo.

Han stødte engang hans Cabinet Secretaire *Borneman*¹⁾, Stamfader til de andre Bornemænd, i Næsen i Cabinettet. Borneman gik ud og blødte. En Herre kom just og saa dette: han gik ind til Kongen og fortaalte det. Kongen blev rørt og sagde: „Sig ham, at han skal have et Canonicat i Lund.“ Siden gav Kongen ham sit Portrait i Mignature, indlagt i et Papir med den Opskrift: til min Secretair Borneman. Dette er nu i hans Families Gjemme.

Fred. III havde, som Carl 2den i England, den Vane, at han gjerne tog fra Herrerne en Tobaks Daase, en Stok etc., naar han uformærkt kunde komme til dermed, og sendte Tingen, som han havde taget, siden til Eiermanden. (M R.)

Man siger, at da Souveraineteten blev ham tilbuden, han da svarede: „Jeg takker for Tilbudet, jeg skal nok regjere, som jeg bør, men tænker paa, at jeg kan ikke svare for mine Efterkommere.“ (M R.)

Man siger, at da hans Dronning Sophia Amalia kom ind ad Vesterport, da hun holdt sit Indtog, og saa mange smukke Pigebørn i Vinduerne, skal da have sagt: „Ey, haben die dänische Huren solche hübsche Kinder.“ (M R.)

Hans Dronning var aldrig Dansken god. Iblandt andet fortælles, at hun var vred paa Eisenberg²⁾, som da var Laqvey og

¹⁾ Philip Julius Bornemann, f. 1599, † 1652, se Danm. Adels Aarb. 1893, S. 78. Ligprædiken i Personalkhist. Tidsskr. 1. R. VI, S. 48—55.

²⁾ Frederik Eisenberg, † 1712.

blev siden Byfoged i Kjøbenhavn. Hun befalede, at han skulde følge med hende til Frederiksborg tilfods tillige med Løberen. Hun opholdt sig ganske kort (en $\frac{1}{2}$ Time) der og for saa til Kjøbenhavn igjen. Løberen døde derover. Eisenberg laa syg i mange Uger. Kongen blev vred, og den Affaire var Aarsag til hans Befordring. (M R:)

Engang stode Kongen og Dronningen i Vinduet paa Slottet. Just skulde en Tydsker rettes lige over for (thi da var Retterstedet paa Slotspladsen). Dronningen bad indstændig om Pardon for ham. Kongen taug, og da Misdæderen var henrettet, sagde Kongen: „Er war nur ein Deutscher.“ Dette var sagt til Revanche, fordi Dronningen havde sagt til en vis Leilighed tilforn: „Er ist ja nur ein Dähne.“ (M R:)

Da Dronning Christine i Sverig lod hente til sig en Del lærde Mænd, og disse reiste igjennem Danmark og komme til Kjøbenhavn, indbød Kongen dem til Gjæst. Huetius, som siden blev Bisp i Auvranches, var da ung, men havde fordærvet sine Øine med at læse formeget. Han fulgte med Bochart¹⁾. Som han stod lige over for Kongen og ville grant se ham, tog han et Par Brilller paa, hvilket Kongen blev var, og blev derover saa vred, at han befalede, han inden faa Timer skulde pakke sig af Landet. Kongen tænkte, at det var af Spot. (M R:)

Man finder ellers noget derom i det Vers Iter Svecicum, som Huetius har gjort og er føiet til Huetiana in 8vo.

C. 5te var en blød Mand. Han stod paa Toldboden og saa, at en Enke steg op af en Baad i Sørgedragt. Han lod spørge, hvem hun var, og da ham blev svaret, at det var Dr. Graves Enke fra Aarhus²⁾ (NB. han havde været Kongens Informator), blev han saa rørt, at han vendte sig og tørrede sine Øine. (M R:)

Da *Rasch*³⁾ var Politimester i Kjøbenhavn (han var den

¹⁾ Om Peter Daniel Huet, f. 1630, † 1721, og Samuel Bochart, f. 1599, † 1667, se Jöchers Gelehrten-Lexicon. Reisen foregik 1652.

²⁾ Dr. Erik Grave, Biskop i Aarhus, f. 1624, † 1691, gift m. Anne Henriksdatter Zanders, se D. biogr. Lex. VI, S. 193 f.

³⁾ Om Claus Rasch, f. 1639, † 1705, se Personalhist. Tidsskr. 1. R. I, S. 278—80.

første og en streng Mänd), tildrog det sig, at en Kone havde indsneget nogle forbudne Vare, hvilke blev hende fratagne af Politiet. Hun gik til Slottet ved Stalden og traf Kongen. Hun raabte og græd. Kongen spurgte, hvad hende skadede; hun fortaalte Sagen. Kongen sagde: „Jeg er Konge i Landet og kan skaffe eder Ret, følg med mig.“ Derpaa blev sendt strax Bud efter Rasch, som just stod hos Rasmussen (der døde Etatsraad)¹⁾. Rasch kom op paa Slottet. Kongen sagde: „Her er en fattig Kone, som klager over dig, at du har taget hendes Tøi fra hende.“ Rasch sagde: „Eders Maiestæts Forordninger maa efterleves.“ Kongen bad for hende med disse Ord: „Man kan dog vel somme Tider se lidt igjennem Fingre.“ Da Rasch paastod at have Ret, klappede Kongen ham paa Skulderen og sagde: „Du kanst dog for Vor Skyld lade hende faa hendes Tøi igjen, og vi ville i Naade tænke derpaa en anden Gang.“ Rasch blev undseelig, tog Konen hjem med sig, gav hende sit Tøi, beholdt hende hos sig i nogle Uger og tracterede hende vel; lod hende tilsidst gaa med de Ord: „Dersom I kommer til Kongen igjen, da sig, hvordan jeg har medhandlet eder.“ Rasch sagde til Rasmussen: „Kongen maatte hellere have givet mig et Ørefigen, end han klappede mig paa Skulderen.“ (MR):

Da Kongen laa dødsyng paa en Løibænk, lod Magistraten i Kjøbenhavn slaa den bekjendte Medaille, hvorpaa staar paa den ene Side C V. og paa Reversen Devotio med de Ord: Utinam non posset mori! Præsidenten, 2 Borgemestere og 4 Raadmænd lode sig melde for at overlevere den. Da Kongen saa den, brast han strax i Graad, vendte sig om og sagde: „Ach die lieben Unterthanen.“

Engang prædikede Dr. *Hans Leth*²⁾: „Nu omstunder kære mange Herrer sig mere om at faa en god Kudsk end en god Prest.“ Derover stødte Kongen sig, lod ham kalde til sig og sagde: „Det var ikke vel sagt, som du sagde. Man kan, Gud

¹⁾ Peder Rasmussen, f. 1652, Kammerraad 1707, Justitsraad 1713, virkelig Etatsraad 1724, † 10. Januar 1729.

²⁾ Overhofprædikant, f. 1625, † 1688, se Worms Lex. over lærde Mænd I, S. 603 f. og Zwergius, D. Siellandske Clerisie, S. 659 ff.

ske Lov, faa mange gode Prester, men det er ondt at faa en god Kudsk; man drikker undertiden et Glas Vin, og da maa man betro sit Liv i en Kudskes Hænder.“

Grev Mikkel (Nar hos Ahlefeldt eller Reventlov¹⁾ mødte Kongen ved Gjentofte Kirke. Kongen sagde: „Hvi gaar du her? gak hen til Jægersborg.“ Han spurgte: „Hvem er der?“ Kongen svarede: „Ingen uden Dronningen og Prinsesserne.“ Narren svarede: „Faa den Ulykke, som gjør, man kan hytte sig for Gjerningen, men ikke for Mistanke.“ (MR:)

Fr. IV vilde være Poet og var intet mindre. Han har gjort Vers over de Skoler, som han lod bygge; det paa den Medaille, som blev slagen, da han satte Kronen paa Dronning Anne Sophie, gjør ham ingen Ære:

Til Dronning Anne Sophie
lod Frederich den Fierde sig vie;
han satte og paa hendes Hoved
Guld Kronen af Gud hende lovet,

skjønt Rostgaards Navn staar uden Tvivl derunder.

Det Vers, som han gjorde og lod sætte paa den Pocal han forærede *Simonsen* i Fyn, som havde været hans Kammertjener og døde Etatsraad, er ikke bedre²⁾.

Efter Ildbranden besaa han *Ulfeldts* Støtte, eftersom han var sagt, at de Ord (o: Bogstaver) *For* af „Forræderen“ vare sprungne ud ved Ilden. Han sagde derpaa: „Vielleicht sie haben ihm Unrecht gethan.“

Han sagde ofte: „Krigen har lært mig at være en god Husholdere.“

Han gik til Jomfru *Winecken*³⁾, som han havde til Maitresse — gav hende 10000 Rdr. tilsidst.

Han vilde overtale *Frøken von Pforten*⁴⁾ i Helsingør til

¹⁾ Formentlig Grev Frederik Ahlefeldt († 1708) og hans Svigerfader Grev Conrad Reventlow († 1708). Kongen er altsaa Christian V.

²⁾ Om Conferentsraad Hans Simonsen se Personalhist. Tidsskr. 1. R. III, S. 107 ff.

³⁾ Uden Tvivl af den Slægt, hvorover der findes en Stamtavle af Lengnick.

⁴⁾ Formentlig en Datter af Generalmajor Hans Erasmus v. der Pforten, Commandant paa Kronborg, f. 1646, † 1710.

Amour. Hun vilde ikke; han sagde, som jeg ved af dem, som stode paa Lur: „Ich bin kein König, ich bin ihr Diener.“

Han gav sig ud for en, som solgte Juveller, da han vilde bese Lovise¹⁾.

Prins *Carl* og Prinsesse *Sophie Hedevig* forsore at komme til Kjøbenhavn, siden Kongen tog Anne Sophie.

Medens *Nils Hemmingsen* boede i Roeskilde, gik en Student ham forbi med en Bog; han bad om den til Laans og leverte den tilbage med de Ord: „Naar jeg tager mit og N: N: (uden Tvivl Scavenius²⁾) sit, er Resten Skidt; der har du din Bog.“

*Frolund*³⁾ gik fra sin Sands, inden han døde, og sagde ofte, at Kong Fr: IV^u Lig kunde ikke blive begravet, uden han kom derud til Roskilde at holde Parentation.

Dr. *Hans Bartholin*⁴⁾, medens han var i Vredsløse, kort før hans Død, indbildte sig, at Djævelen var i Stuen. Han lod sammenkalde alle Bymændene, at de vilde jage ham ud med Stokke. De sagde: „Vi se ham ikke,“ men han blev ved at sige: „Staar han ikke der i Krogen?“ Det sidste, han ellers gjorde i Verden, var, at han korsede Pigen, som havde passet ham om.

Da Conferenceraad *Junge*⁵⁾ havde faaet hans Datter, sendte han nogle Karper ind til Byen til sin Svigerfader, at de skulde sælges der. Der bleve Placater opslagne paa adskillige Steder, saaledes lydende: Hos Etatsraad (!) Bartholin i Store Cannike-Stræde ere gode friske Karper at faa til Kjøbs for en billig Pris. En Skalk slettede Karper ud og skrev Attestatser derover.

*Caspar Bartholin*⁶⁾, Ridder, spisede engang ved Kongens Bord. Otto Kyhl (som man kaldte Ridder af St. Lassenius,

¹⁾ Saa er ogsaa, skjønt vistnok mindre rigtigt, berettet om Kong Christian V, se f. Ex. Oehlenschlägers Digt „Juvelhandleren“.

²⁾ Formodentlig urigtigt, da der neppe kan tænkes paa Klaus Lauridsen Scavenius.

³⁾ Formentlig Professor Anders Frølund, f. 1669, † 1731, se D. biogr. Lex. V, S. 481.

⁴⁾ Om Professor Hans B., f. 1665, † 1739, se D. biogr. Lex. I, S. 560—62.

⁵⁾ Se om ham Giessings Jubellærere II, 1. S. 81.

⁶⁾ F. 1655, † 1728, Generalprokurør m. m., se D. biogr. Lex. I, S. 557—59.

fordi han havde været hans Tjener og samlet sig mange Penge ved at ombære Lassenii Bøger, hvilke han forærede bort) Otto Kyhl, siger jeg, spurgte Kongen: „Ist es ihm, der Attestatzen verkauft?“ Kongen svarede: „Nein das ist sein Bruder.“ Dr. Lassenius¹⁾ sagde engang i Prædiken: Neroum filii noxæ; Wisset ihr lieben Kinder Gottes, was das ist: grosse Herren ihre Söhne sind Oxsen.“ (MR:)

Han gik ned af Prædikestolen Juledag, og Cantor kom just løbendes ind i Choret og begyndte at synge: „Vom Himmel hoch kom ich nun her.“ Lassenius vendte sig og sagde høit: „Du komst den Dywel, du komst aus Dyrkoop.“

Han bad engang for nogle Kjøbmænds Sønner, som vare reiste til Hamborg, hvorover nogle Officerer lo; han sagde derpaa: „Lachet nicht ihr Herren Officiere, der Teuffel kann euch den Hals zerbrechen zwischen Copenhagen und Helsingør.“ (MR:)

*Königsman*²⁾ ved Garnisons Kirke sagde engang i Prædiken: „Die Leute sagen, dasz ich kann nicht predigen. Bin ich nicht so viel Jahre Professor gewesen? Hab ich nicht andere predigen gelernet? Was soll ich thun?“ En Soldat svarede ret høit i Kirken: „Du solltest still schweigen.“

Han spurgte engang en Soldat ad: „Hvormange ere Guds Bud?“ Denne svarede 11; det ellefte er: „Ich soll mein Gewehr rein halten.“

Biskop *Brochman*³⁾ kom i Skolen i Roskilde og begyndte sin Tale til Disciplene: „Viri illustres, summe venerabiles, plurimum venerandi etc.“ Da han siden blev adspurgt om Aarsagen dertil, svarede han: „Maaske nogle af dem blive saadanne Mænd.“

Biskop *Svane*⁴⁾ kom til sin Svoger, Mester Michael, da han

¹⁾ Om Johannes Lassenius, f. 1636, † 1692, se Worms Lex. I, S. 577 ff.

²⁾ Om Andreas Ludvig Königsman, Sognepr. ved Garnisonskirken i Kjøbenhavn, † 1728, se Worms Lex. I, S. 536 ff.

³⁾ Om Biskop Jesper Brochmand, f. 1582, † 1652, se Dansk biogr. Lex. III, S. 73 ff.

⁴⁾ Om Erkebiskop Hans Svane, f. 1606, † 1668, se Worms Lex. II, S. 450. Med Mester Michael menes maaske Mag. Michael Henriksen Tistorf, f. 1628, † 1701 (se ibid. II, S. 496), der dog ikke var hans Svoger.

gik svanger med sit Forsæt om Souveraineteten og var nær ved at føde. Han lod sig intet mærke med noget. Da han gik bort, sagde Mester Michael til ham: „Giv saa bort, at vore Børn og Børnebørn beholde noget.“ Hvorpaa han blev underlig og sagde ikkun: „Hvad er det, I siger, kjære Svoger?“

Hans Endeligt var saadant. Han kom til Hove, og da han ellers havde fri Adgang til Kongens Cabinet uden at lade sig melde, skede det engang, at Vagten forbød det og satte ham Flinten for. Derover blev han i høieste Grad fortørnet, drog bort og beklagede sig for Wilhelm Lange¹⁾, som sad næst ved ham i Høiesteret. Denne svarede: „Redime peccata tua eleemosynis,“ hvorover han blev mere fortørnet. Kort derefter skulde der gjøres rent i hans Hus, og ved den Leilighed blev hans Skilderi sat ud i Gaarden. Nu havde han en Ravn, som gik i Gaarden, og samme hug det høire Øie af hans Skilderi. Dette holdt han for et Omen, blev meget melancholisk, og kort derefter, som han sad ved Aftensmaaltid, fik han Colique, kastede sig paa sin Seng og døde.

Biskop *Borneman*²⁾ bedrev Afguderii med sit Skjæg. Han foreslog engang paa Landemode, om ikke Presterne skulde lægge sig Skjæg til? Provst *Dorschæus*³⁾ viste sit skaldede Hoved og sagde, at han ikke kunde lægge sig Haar til paa Hoved eller Hagen (thi han havde kun lidet der). Af den Anledning skrev Nordrup⁴⁾ en Disputation de barba Petri, hvori han vilde bevise, at Petrus havde et langt Skjæg. Da han kom med samme til Bispen, rev denne Papirerne i tusind Stykker. Han havde tilvise fem Calotter altid paa og brugte en vis Orden i at tage dem af; den fjerde tog han uden Tvivl af, naar han talede med Kongen, og den femte, naar han prædikede og læste Fadervor.

¹⁾ Om Assessor W. L., f. 1624, † 1682, se Worms Lex. I, S. 573 f.

²⁾ Om Biskop Henrik Bornemann, f. 1646, † 1710, se Worms Lex. I, S. 138 f. og Zwergius, Det Siellandske Clerisie, S. 346 ff., navnlig S. 362 om Skjægget.

³⁾ Stiftsprovst Hans Dorschæus, f. 1661, † 1706, se D. biogr. Lex. IV, S. 314.

⁴⁾ Sogneprest i Thoreby Hans Hansen Nordrup, f. 1681, † 1751, se Wiberg, Dansk Prestehist. III, S. 313.

Magister Friderich Plum i Gjentofte¹⁾.

At sal: Stiftsprovst *Morten Reenberg* har gjort det Epitaphium, som uden Tvivl er opsat i Gjentofte Kirke over ham, ved jeg vist; thi min Fader²⁾ var nærværende en Aften, da han gjorde det. Den berømmelige Theologus *Danhaverus*³⁾ i Strasburg døde i hans Arme; det har han selv sagt. Han var rundtalende i den høieste Grad og sagde rent ud, hvad han mente. Da Magister *Jens Kaalund*⁴⁾, som siden blev min Faders Stiffader, fortalte ham, at han af Enkedronningen Charlotta Amalia havde faaet Ventebrev paa Lyngby Kald, sagde *Plum*: „Jeg lever den Dag, at jeg slaar Pærer ned med Enkedronningens Ben.“ Han sagde engang i et Selskab paa sal: *Abraham Klöckers*⁵⁾ Gaard i Gjentofte, da der blev sagt, at Biskop *Deichman*⁶⁾ nu snart kom herved: „Skyd en Kugle i den Hund!“ En anden Gang var Admiral *Gabel*⁷⁾ sammesteds til Gjest og Plum med. Admiral *Rabes*⁸⁾ Opførsel ved Tornebusken kom paa Tale. *Plum* stod nær ved *Gabel* og stødte ham paa Armen, sigende: „Hør nu, hvad jeg siger; jeg siger, at *Rabe* er en Forræder etc.“ *Gabel* lod, som om han ikke hørte det, men tilsidst maatte han sværge paa, at han vilde sige det til Kongen; han holdte det og, og Fr: IV^{tus} svarede med en Smilen: „Der gute alte Mann ist ein ehrlicher Patriot.“

Han prædikede forunderlig, og min Fader erindrede mange af hans Indfald; han sagde: „Da Jesus blev fød, var han saa stor som et Barn paa 2 Aar. En Renteskriver, som var reformert, stødte sig derover og spurgte ham ad, hvorfra han vidste

¹⁾ Se Wiberg, Dansk Prestehist. I, S. 432.

²⁾ Frederik Monrad, Sognepr. til Aagerup, f. 1702, † 1758, se Giessings Jubellærere III, S. 231 f.

³⁾ Om Joh. Conr. Dannhauerus, f. 1603, † 1666, se Jöchers Gelehrten-Lexicon.

⁴⁾ F. 1682, † 1743, se Giessings Jubellærere III, S. 230 og Wiberg, Dansk Prestehist. III, S. 330.

⁵⁾ Se B. Moes Tidsskr. f. norsk Personalhist. 1. R. S. 86 ff.

⁶⁾ Se Dansk biogr. Lex. IV, S. 232 ff.

⁷⁾ Se ibid. V, S. 508 ff.

⁸⁾ Peter Raben, † 1727, se Gardes Efterretn. om d. danske og norske Sømagt II—IV, Reg.

det. *Plum* svarede saaledes: „Vil I ikke tro mig, saa kan I gjøre, hvilket Djævelen I vil.“ — Han sagde: „Den Vin, som de havde paa Brylluppet i Cana, var ikke gemen Vin, men saadan en, som man kommer paa Bouteiller, der proppes vel“ etc. Han sagde: „Tolderen slog sig for sit Bryst, ligesom vore Piger slaa paa de skidne Klæder med Tvættæskelen.“ — Det hendte sig med ham engang saaledes paa en første Juledag i Lyngby, da han skulde op til Kirken, som ligger meget høit, faldt hans Peruque af ham i Vandet nedenfor. En Student, som fulgte ham under Armen, og hvilken han gjerne vilde havt til sin Successor, tog sin Peruque strax af og satte den paa *Plums* Hoved; men til al Uheld var det en Pidske-Peruque. Da nu *Plum* prædikede og blev varm, kom begge Pidskene frem som tvende Horn; de stode lige op i Veiret, hvorudover mange Tilhørere maatte smile. — Han var intet mindre end gjerrig. Folkene paa hans Gaard vare underlig udvalgte. Der var en ældgammel Lieutenant, som elskede sin Hund meget og lod den, da den døde, begrave i Haugen (uden Tvivl med en Sten paa Graven). Da Hunden var død, sagde han: „Vi samles nu ikke mere i denne Verden.“ Der var en stammende, som var Hyrde ved Ledet om Sommeren. Der var en stum. Der var en gammel Mand, som gjorde intet andet, end at han hentede Aviser fra Kjøbenhavn 2 Gange om Ugen. Hans sidste Ord i Verden vare disse: „Jeg gad dog vide, om Delmenhorst skal komme til Dannemark igjen.“

Vor Frue Kirke i Kjøbenhavn er uden Tvivl indviet til Ære for Maria spasmodica eller den daanende Maria. Før Ildebranden stod paa Altertavlen et Mesterstykke, som forestillede hende i den Positur. Sal: *Reenberg* har sagt min Fader, at det Stykke blev bevaret af Byfogden ved Vagt, da Borgerne i C. 3^{ti} Tid stormede paa Kirken.

Paa Hvælvingen over Vor Frue Kirke stod før Ildebranden en Vippegalge, og der laa en Blok derved. *Reenberg* gik engang derop for at se det, og han saa, at der var Hug i Blokken.

Han sluttede, at de Munke, som havde forseeet sig, udstode der hemmelig Execution.

I Provste Residencen vare før Ildebranden mange Kroge opslagne i Gaarden i Torms¹⁾ Tid. Bispnen besøgte ham engang og spurgte, hvorfor de mange Kroge vare der. Han svarede: „Jeg haver sat en Krog for hvert Laug, at jeg derpaa kan hænge de Foræringer, som de sende mig. Den første er de høilærdes Krog, derpaa har aldrig hængt noget endnu.“ Bispnen sendte ham ved den Anledning en Kalve-Fjerdning at hænge paa den første Krog. Han prædikede engang saaledes: „Paa hin Dag vil Vor Herre spørge mig ad: Har du prædiket for Vognsmørrerne paa Ny-Torv? Jeg svarer: ja. Har du prædiket for Maske-Pinerne paa Nørre- og Vester-Gade? Jeg svarer: ja. Han spørger mig ad: Har du prædiket for Professorerne? Jeg svarer: nei. Saa siger han: Da gaa til Helved. Hører, I gode Professorer! skal jeg gaa til Helved for Eders Skyld? Dersom I ikke uddele Stipendia efter Ret og gjør, hvad I bør, saa gaa I til Helved og ikke jeg.“ — Den samme Mand deledede undertiden sine Prædikener saaledes 1) for de høilærde, 2) for Kattesunds Kjærlinger.

Dr. *Hans Leth*²⁾ kom sjelden til Hove, medens han var Confessionarius. Engang havde Gùldenlew, som siden blev Statholder i Norge, klædt sig i en Narredragt med Vinger, som Prester bruge, og Krave om. Han red saaledes ind ad Nørre-Port, havende nogle unge Adels Personer efter sig, ligeledes klædte. Hans Leths Tjener kom ind leendes og fortalte sin Herre dette Spøg. Han tog derpaa til Kongen og sagde: „Idag er jeg kommen, som jeg aldrig har gjort før, at forklage en Herre for Eders Maiestæt.“ Kongen svarede: „Er han fremmed eller af vore egne.“ Leth sagde: „Det er Gùldenlew.“ Kongen sagde derpaa: „Desbedre, saa kan han blive straffet, om han har forset sig.“ Leth sagde: „Kraver og Vinger ere ingen Sag af Betydenhed for en Prest, men de bør ikke holdes for Narretøi, saalænge den Stand skal bruge dem.“ Gùldenlew fik derpaa

¹⁾ Stiftsprovst Erik Torm, f. 1607, † 1667, se Worms Lex. II, S. 504 f.

²⁾ Se ovenfor.

Ordre at holde sig fra at komme til Hove; og da et Fjerdingsaar var forløben, maatte han bede sine Venner, at de vilde bede Leth, at han vilde gjøre Sagen god hos Kongen igjen.

Han havde ikke begjært nogen Rang for sin Frue, da han blev Confessionair. Det hendede sig, at en Frue, som havde mindre Rang, gjorde hende Tort, og derpaa drog Leth til Hove. Han sagde til Kongen: „En Mand er sin Kones Formynder. Deres Maiestæt ved vel, at jeg har ikke begjært nogen Rang for hende; men jeg bør ikke taale, at hun bliver foragtet. Den Frue N: N: har gjort hende Tort.“ Kongen lod Manden kalde til sig og sagde, at han skulde holde sin Kone inden hendes Grændser og give i Mulet 500 Rdr. til de fattige; hvilket og skede. Samme Dr. Hans Leth viste engang C. V fra Skrifte, med mindre han vilde forlade Grevinden af Samsø¹⁾. Kongen betænkte sig noget, gik ned i Kirken, gik op igjen og lovede det, hvorpaa han blev absolveret; men han holdt det ikke.

Dr. *Peter Jespersen*²⁾ havde givet Griffenfeldt 1000 Rdr. for at faa et Prestekald i Fyn. Kong C. V lod ham høre det undertiden, og han svarede derpaa: „Jeg har givet Fanden et Stykke Brød for at tjene Vor Herre.“ — Følgende ere nogle af hans Indfald: „Kvinderne, som søgte Christum i Graven, vare ikke saa bange som vore 3 Officierer, der krøbe ind i Bagerovnen i Skaane.“ — „Tragter ikke efter slem Vinding!“ pegende paa Professor Winding. Engang kom han til Fr: IV, da Kongen taledede om, at han var Biskop og den fornemmeste. Dr. Peter svarede: „Det bør sig en Biskop at være een Kvindes Mand.“ Sl. Reenberg har ellers fortalt min Fader, at hans sidste Ord i Verden vare disse: „Hvor kan jeg blive salig, som har lastet det hos andre, hvilket jeg selv har begaaet.“

I Christiani Vti Tid prædikede mange for ham, da der skulde vælges en Confessionair. En Prest fra Jylland, en gammel Mand, var og kaldet herover; han begyndte sin Prædiken saaledes: „O du gamle Gud, som est gammel af Dage“ og fuldførte den i samme Maade. Kongen lod ham kalde til sig om Eftermiddagen,

¹⁾ Sophia Amalia Moth.

²⁾ Se Worms Lex. I, S. 499 f. og Zwergius, D. Siellandske Clerisie, S. 666 ff.

lod ham skjænke en stor Sølvkande med Kroner og Specie-Dalere i og spurgte ham; om der ellers var noget, hvori han kunde bevise ham nogen Naade. Presten svarede: „Jeg beder allerunderdanigst, at de Exeqverere, som nu i nogle Uger have gjort mig Fortræd, maatte drage bort.“ Kongen blev derover underlig og befalede, at Presten skulde i sin Livstid være fri for at give Skat.

C. Vltus var uformærkt med *Gram* (hvilken af de 2de Brødre¹⁾ det var, ved jeg ikke) i Nicolai Kirke for at bese Sangverket. Der var ingen tilstede uden de 2de og Hr. *Breitendich*²⁾. Kongen fik i Sinde at drage paa Klokkestrengen, og Breitendich tog fat derpaa tillige. Kongen sagde: „Nu kanst du sige, at du har trukket (draget) paa Streng med Kongen;“ hvorpaa han vendte sig og sagde til Gram: „Men gik I hen og ring i den reformerede Kirke.“ NB: der var den Tid ingen Klokke der.

Han (∴ Kongen) blev rød i Panden paa saa stort Rum som en Daler, naar han blev stødt over noget. Han døde meget sorigfuld; hans sidste Ord vare disse: „Ich bin erlöst durch Jesu Blut, Herr! mach mir meine Ende gut.“

Da *Suhm*³⁾ havde angivet, at Dokken var sat paa en slet Grund, sendte Kongen Bud efter Grev Danneskiold og Duhmreichér⁴⁾; de komme, og Kongen spurgte Suhm ad: „Hvad er det, som han har sagt os før?“ Han igjentog det, hvorpaa Kongen svarede: „Alt det er os forud sagt angaaende det Kildevæld,“ og saa tog han sin Stok, sigende: „Wir wollen dir was anders lernen.“ — Cancelliraad *Kroch*⁵⁾ blev kaldet til Kongen paa Slottet, og som han gik hastig op ad Trappen og var corpulent, sagde han udenfor Døren: „Ich musz ein. wenig utpusten.“

1) Frederik Carl Gr., Overhofmarskalk etc., f. 1702, † 1782, eller Carl Christian Gr., Overjægermester etc., f. 1703, † 1780; se D. biogr. Lex. VI., S. 167 og 163.

2) Frederik Christian Breitendich, Organist ved Nicolai Kirke i Kbhvn., f. 1702, † 1775, se D. biogr. Lex. III, S. 50.

3) Om Admiral Ulrik Frederik Suhm, f. 1686, † 1758, se Hofmans Danske Adelsmænd II, S. 191 ff. og O. H. Møller, Nachricht von dem Geschlecht v. Zaum oder Suhm p. 173 ff.

4) Se om dem Dansk biogr. Lex. IV, S. 189 ff. og 362 f.

5) Om Maleren Cancelliraad Henrik Kroch se P. Weilbach, Dansk Kunstnerlexikon, S. 381 ff.

Kongen stod indenfor, rakte Hovedet ud og sagde: „Pust man ut!“ — Han vilde gjøre Guld, han holdt en paa Vesterbro, som laborerede derpaa, hvilken han hemmelig kom til.

Biskop *Deichman* i Christiania prædikede paa Taksigelse-Festen for Freden og sagde: „Israels Børn stode ved det røde Hav og vi ved vof Glumme (∴: Glommen); de saa paa deres Fienders Undergang; vi saa og paa vores. De takkede Gud, og saa bør vi. Ikke os være Ære. Som Fienden drog frem, droge vi tilbage: ikke vore Officierer være Ære, men dig Herre alene!“ En Officier stødte sig meget derover og sendte det Budskab til Bispen: „Dersom Bispens Klæder vare som mine, skulde vi tales ved.“ Bispen svarede: „Sig jer Herre: dersom mine Klæder vare blaa, blev han nogle Mile fra mig.“

Biskop *Worm*¹⁾ befalede engang en Skolemester, at han skulde adspørge Børnene. Denne faldt paa de Ord: Du skalt ikke binde Munden til for den Oxe, som tærsker, og spurgte saaledes: „Hvo er en Oxe?“ Han svarede selv: „Degnen er en Oxe; Presten er en Oxe; Provsten er en Oxe;“ Derpaa sagde Bispen: „Hold nu kun op!“ Aarsagen dertil er let at fatte. — Magr: *Peder Falenkam*, Prest ved Jungshoved i Sjælland²⁾, begyndte saaledes sin Prædiken, da Biskop *Worm* vilde visitere der: „Bispen er et Asen; hvorfor er Bispen et Asen? fordi ligesom et Asen er vant til at bære store og tunge Byrder, saa ligger al Menighedens Byrde paa ham.“ Sal: *Worm* lod sig ikke mærke i mindste Maade, at han havde taget det fortrydeligt op. — Biskop *Worm* spurgte engang en meget gammel Mand, hvorledes han var bleven saa gammel. Han svarede: „Jeg haver handlet min Mave, som man skal handle sin Fiende; jeg haver givet den Mad, naar den var hungrig, og Drikke, naar den var tørstig; ieg har og lagt gloende Kul paa dens Hoved: jeg har derpaa smøgt en Pibe Tobak.“

---

¹⁾ Om Biskop Christen Worm, f. 1672, † 1737, se Worms Lexikon over lærde Mænd II, Side 623 f. og Zwergius, Det Siellandske Clerisie, S. 359 ff.

²⁾ Se Wiberg, Dansk Prestehist. II, S. 40.

En Bisp spurgte en Pige ad: „Hvo har skabt dig?“ Hun svarede: „Den, der skabte Høgen.“ Han spurgte videre: „Hvo skabte Høgen?“ Hun svarede: „Den, der skabte Gøgen.“ Han spurgte: „Hvo skabte Gøgen?“ Hun svarede: „Den, der skabte Jer.“ Han spurgte: „Hvo skabte mig?“ Hun svarede: „Ved I ikke det, saa er I en slet Bisp.“

Biskop *Harboe*¹⁾ adspurgte en Dreng, hvad det Ord item i det fjerde Bud vilde sige. Han svarede: „Vi skal holde dem i Tømme, som have at byde og raade over os.“

Hr. *Screibers*²⁾ Frue havde Guld paa sine Klæder, da det var forbudet at bruge uden i Kirken. Da hun engang kom saaledes klæd i et Gjæstebud og en stødte sig derover, svarede en anden: „Hun hører jo til Kirkens Inventarium.“

Et Skarn stod en Morgen om Vinteren ved Indgangen, hvor *Lassenius*³⁾ skulde gaa i Kirken, med en Prygl for at ville give ham Hug. Lassenius blev ham for stærk, tog Pryglen fra ham, og viste den paa Prædikestolen for alle nærværende.

Om Studentere.

For en Del Aar siden disputerede en Student paa Regentsen og havde en Islænder til sin Defendens. En Student opponerede paa ebræisk, og Islænderen svarede ham paa Islandsk. Da nu Opponenten ikke forstod dette, spurgte han en, som sad i Stolen hos ham, hvad det var for et Sprog; og svarede han, at det var ebræisk. „Ja saa maa det være nyt ebræisk,“ sagde Opponenten.

Medens *Nordrup*⁴⁾, som døde Sogneprest til Thoreby i Lolland, og *Ramus*⁵⁾, som antog den Romerske Bekjendelse, vare Studentere, hændede det sig, at en gammel Student disputerede paa Regentsen de materia subtili. Saasom Præsens ingen Defendens

¹⁾ Se ovenfor.

²⁾ Mag. Matthias Schreiber, Sognepr. til St. Petri Kirke. † 1746, gift med Mette Marie Burmeister, se Wiberg, Dansk Prestehist. II, S. 182.

³⁾ Se ovenfor.

⁴⁾ Se ovenfor.

⁵⁾ Johan Daniel R., f. 1682, † 1762, se Nyerups og Krafts Litteraturlex., S. 479 og (Norsk) Illustr. Nyhedsblad 1866, Nr. 2.

havde, tilbød en af dem sig at være den. Den anden holdt sig under Pulpitret, som var der for den store Ildebrand A^o 1728, saa han ikke kunde sees. Alle Argumenta ginge derpaa ud: Ergo dominus præses est asinus. Defendens sagde: „Concedo totum argumentum.“ Præses raabte: „Prodi in lucem!“ Til sidst blev det saa grovt, at Defendens tog Præsidenten i hans store Peruque for at ville deraf bevise materiam subtilem. De skyldige bleve derfor straffede efter Fortjeneste.

Da Kong Fr. IV holdt Indtog med Dr: Anna Sophia, vare de Studentere, som spiste paa Klosteret, maalede paa en uanstændig Maade af. Derover blev en stor Allarm. Studenterne sloge Vægterne, som vare satte til at forsvare Maleriet, og reve det i tusind Stykker. Biskop *Worm* lod sætte i Vagten ved Vesterport: Jørgen Wøldike, som døde Rector i Frederiksborg, Wøldike, som døde Dr: og Prof: Th: ved Academiet¹⁾, Peder Aaslef, som døde Dansk Sogneprest i Helsingør²⁾, og, uden Tvivl, Christian Faber, som blev Sogneprest i Jylland³⁾. Klosteret blev lukket en Uge, og den øverste derpaa gav Kong Fred: en Supplique paa Vers, og der kom Ordre, at det strax skulde aabnes. Da denne Sag blev bekjendt i Tydskland, sagde en Student i Jena: „Das ist das einzige rechtschaffenes, was ich habe von den Dänischen Burschen gehört; das war was fortiter gestum.“ — I Marpurg havde en Student for en Del Aar siden Lyst til at gjøre sig til Nar paa denne Maade: han gik, da det regnede stærkt, med Musicantere for sig paa Gaden ganske gravitetisk og sang: „Schwartzes Band, du bist mein Bändelein; schwartzes Bändelein, du bist mein Band.“ — I Holland paa et Academi spiste dagligen hos en Professor nogle Studentere, som havde faaet den Vane at tage Bouteiller med Vin i hans Kjælder. Han mærkede det og lod derpaa Bouteillerne fylde med Vand, hvorover de kaldte ham overalt Antichristen, saasom han havde forandret Vin til Vand. Det varede ikke længe, førend han faldt

¹⁾ Om Tvillingbrødrene Jørgen og Marcus Wøldike se Worms Lex. ov. lærde Mænd II, S. 614—17.

²⁾ Peder Orsleff, f. 1696, † 1748, se Wiberg, D. Prestehist. I, S. 586.

³⁾ I Bjerregrav, † 1759, se Wiberg ibid. I, S. 163.

og brækkede sit Ben. Derpaa udraabte de af Onskab, at Antichristen var falden.

I Halle lod en Student sig hidse ned, da Vægteren raabte, og tog ham noget op med sig, saa Vægteren tænkte, at Fanden havde taget ham; siden lod han ham falde.

I Rostock fangede engang Studenterne 16 Vægttere i en Sæk paa denne Maade: Som Vægterne samledes paa et vist Sted, uden Tvivl paa Raadstuen som i Kjøbenhavn, havde de andre mærket, at der var en Gewolbt; samme lode de betrække med Hampelærred saa forsigtig, at det kunde drages til, naar Vægterne kom der. Nogle raabte: „Philister!“ og da Vægterne løbe efter Røsten, drog en Sækken til for dem; de øvrige Studentere gave dem Stokkeprygl. Saadan Opførsel er til Skam for dem, som skulde lære og øve gode Sæder.

En Student i Kjøbenhavn kastede en Sten ind ad Biskop Worms Vindue, som var indsvøbt i Papir med dette Vers:

Jeg er udsendt
fra en Student
at lade Bispen vide,
Vil han have Baad'
for hidsig Maad'
da kan han i mig bide.

Etatsraad *Lowson*¹⁾, som var Høiesteretsadvocat, opponerede paa Walkendorphs Collegio mod en Alumnus ved Navn *Hatting*²⁾, som disputerede om Ario. Lowson paastod, at Arius var Bispens Famulus paa Island, uden Tvivl i Anledning af, at Hr. Borgermester Busæus³⁾ i Helsingør havde udgivet den Islænders Aarii Historie ved Hr. Ambassadeur Plelos⁴⁾ Forskud, og i Anledning

¹⁾ Andreas Lowson, f. 1704, † 1758, Etatsraad 1755.

²⁾ Maaske Hans Hatting, der nævnes i Worms Lex. III, S. 303, jfr. med Wibergs D. Prestehist. I, S. 555.

³⁾ Om Andreas Bussæus, f. 1679, † 1735, se Worms Lex. I, S. 200 og (Dansk) Hist. Tidsskr. 4. R. II, S. 448.

⁴⁾ Se om ham (Dansk) Hist. Tidsskr. 4. R. II, S. 434—69 (ogsaa i P. W. Beckers Hist. Afhandl. II, S. 97—137), jfr. med nævnte Tidsskr. 4. R. VI, Lit., S. 40.

af det, at Hr. Baron Holberg havde sagt det samme i sin Peder Paarses Reise. Præsens negtede haardt. Opponens beraabte sig paa en Professor, som Præsens ikke kunde sige imod; og blev derover en stor Latter.

Dr. *Nannestad*¹⁾, som siden blev Biskop i Thrundhjem, var engang vred paa Klosteret, og derpaa begyndte Studenterne at synge: Din Vrede lader du vel fare, lønner ikke, som vi have tjent etc.

• Da Biskop *Worm*²⁾ kom derop engang, sang de: Vor Bisp, som os skal lære etc.

Da Professor *Horrebow*³⁾ kom derop engang, sang de: Solen skal dig ei brænde om Dag etc.

Matros-Løier.

Da Fru *Kloumands*⁴⁾ Lig blev nedsat i Holmens Kirkes Capel, sagde en Matros til sin Kamerat: „Se om hun ikke kommer op og skjænker dig med en Potte Øl.“

Biskop *Borneman*⁵⁾ var her i Landet paa Visitats paa et Stæd, hvor han var misfornøiet og knurrede paa Degnen. Denne tog derover saameget Snus-Tobak, at han kom til at nyse stærkt, og noget faldt i Bispens Skjæg; derover blev han meget vred og sagde: „Phui! han kommer Støv i mit Skjæg.“ Han gjemte sit Skjæg i en Pung hver Nat, efter at han havde kjæmmet det. — Paa Visitats sagde han, naar han blev tracteret med Rhinsk Vin: „An hic etiam fluit Rhenus?“

Biskop *Worm*²⁾ blev holdet for at være en Hare for sin

1) Frederik Nannestad, f. 1693, † 1774, se Erlandsen, Efterretn. om Geistl. i Throindhj. Stift, S. 29.

2) Se ovenfor.

3) Astronomen og Matematikeren Christian Horrebow, f. 1718, † 1776, se Worms Lex. I, S. 473 f. og Pers. Tidsskr. 1. R. II, Till., S. 2.

4) Formodentlig Commandeurcapt. Leonhardt Kloumans Hustru, skjønt han rigtignok sees begravet i Nicolai Kirke 1757, se Pers. Tidsskr. 1. R. I, S. 204.

5) Se ovenfor.

Overmand og en Løve for sin Undermand. I Friderici 4^{ti} Tid nægtede han at salve Dronning Anne Sophie; men han vidste altfor vel, at Kongen vilde ikke lægge sig ud med Geistligheden. — Han prædikede 3^{die} Juledag for Kongen efter Ildebranden og brugte den Expression: „Gud brække Halsen paa dem, som sætte ondt i Eders Majestæt!“ — I hans Ligtale over Kongen sagde han: „Fra 1720 kaste vi Skjul over vor Faders Blusel.“ I hans Ligtale over Markgrevinden (kort førend han døde) sagde han: „Vi skulle faa mere at vide om hende i de dødes Opstandelse.“

Da de pietistiske Troubler vedvarede, havde Kong C. 6te i Sinde at sætte ham af, og Afskeden var allerede skreven. Geheimeraad Rosenkrantz¹⁾ sagde til Kongen: „Det kan ikke lade sig gjøre, Eders Majestæt. Han er Hovedet for Clericiet, og hvad Allarm vil det vel ikke gjøre? Hvad Confessionair Frawen²⁾ angaar, han er ikkun Eders Majestæts particulier Tjener, og ham kan Eders Majestæt give Afsked, naar Eders Majestæt behager.“ Det hændede sig engang, at Rosenkrantz kom ud af Conseillet og sagde til Bispen: „Jeg har vovet min Velfærd for min Religions Skyld; men hvad haver Eders Høiærværdighed vovet?“

Han var en kort Tid Hører i vor Frue Skole, uden Tvivl i 5te Lectie³⁾. — Han forskrev sig til Fanden med sit Blod, og Seddelen blev uden Tvivl funden paa Vor Frue Kirkegaard, og Sagen blev tysset. — Han kom i Magister Mads Weyles⁴⁾ Hus paa Samsø, og denne lærde Mand haver skrevet saavel den Bog de Sabellio etc. som de Disputationer de Vestigiis Christianorum in Tacito etc., hvilke Worms Navn staar for. Om den første skriver Dr: Weisman i Tübingen⁵⁾ in Syllabo auctorum, som staar foran i hans Historia ecclesiastica: „Det var Skade, at han

1) Iver Rosenkrantz til Rosenholm, f. 1674, † 1745, se J. Møllers Mnemosyne I, S. 312 ff., og II, S. 249 ff.

2) Johan Frauen, f. 1686, † 1736, kgl. Confessionarius, se Dansk biogr. Lex. V, S. 282 f.

3) Se Zwergius, D. Siellandske Clerisie, S. 365.

4) Se Wiberg, Dansk Prestehist. III S. 375.

5) Formodentlig Ehrenreich Weissmann, f. 1641, † 1717, se Jöchers Gelehrten-Lexicon.

saa tidlig skulde dø.“ Saa vel vidste han *Historiam literariam*. Hvad Disputationerne angaar, da ere de indførte i Ugolini *The-sauro antiquo*: Hebr., som er trykket i Venedig.

I Oxford opførte han sig slet, som er noksom bekjendt. De Bøger, som han stjal derfra, pantsatte han i Holland. Baringius i hans *Clavis Diplomatica*¹⁾ gjør den Sag bekjendt. Da *Extracten* deraf var kommen udi en Avise, og han læste det, lo han vel deraf, men man holdt dog for, at denne Sag var en Pind til hans Ligkiste. Det mødte ham et Fjerdingaar, førend han døde.

Da Justitsraad Anchersen²⁾ var i Berlin og bad La Crase, at han vilde skrive i hans Stamme-Bog, svarede denne, da han saa, at Worms Navn stod tegnet i samme med de første: „Er ist ja ein Dieb.“ — Da Baringii *Clavis* var kommen ud, maatte en Bogfører forskrive med den Hamborger Post 10 Exemplarer paa engang. Sal. Magister Kaasbøll³⁾ raadte ham nogle Gange til at betale ham de 500 Rdlr., som Bøgerne holdtes for at være værd, men han vilde ikke; det blev og sagt til hans Arvinger, men de vilde ei heller. — Da Magister Kaasbøll kom fra England, havde han et Par Hose-Baand med sig fra et Fruentimmer, hvilke han havde lovet sikkert at skulde levere ham i egne Hænder. Han antog dem med Fornøielse. — Da han var bleven Bisp og gjorde sin Afskeds Tale i Vor Frue Kirke, sagde han: „Jeg vil ynske, at min Arm maa raadne fra mine Skuldre, om jeg haver søgt denne vigtige Betjening.“ Derover stødte sig mange fornuftige Folk, som vidste, at hans Fru Moder havde arbejdet paa at gjøre ham til Bisp.⁴⁾

Da han kom som Bisp paa Visitats, mødte ham allerførste Gang dette: Presterne i et Herred havde alle taget en Text for at prøve ham (det var uden Tvivl paa hin Side Holbek), han mærkede det og lod sig mærke dermed, siden alle Presterne

1) Daniel Eberhard Baring, Underbibliothekar i Hannover, f. 1690, † 1753, udgav den nævnte Bog i Hannover 1737. 4. Sagen omtales Præfat. S. 38.

2) Hans Peder Anchersen. f. 1700, † 1765, se Dansk biogr. Lexikon I, S. 210 f.

3) Eiler Kaasbøll, f. 1682, † 1754, se Worms Lex. I, S. 522.

4) Jfr. hermed den af C. Deichman fortalte Anecdote, se Meddelelser fra det norske Rigsarchiv, S. 5, jfr. med dette Tidsskr. 1. R. VI, S. 231.

fulgte ham overalt, hvor han drog omkring, og han gjorde sine Sager godt. — Da han visiterede hos Provst Spend¹⁾, som prædikede over 1 Petri 2. 2, blev han misfornøiet; hans Tale derpaa handlede om Grød og Melk, om Melk og Grød, om Valle, om sur Melk, om Simmel-Sammel-Surium, om Kjerne-Melk, og hvad videre dertil henhører.

Johannes *Frauen*²⁾, Confessionair, fik Ordre at optegne, hvem han holdt for Pietister til Hove, siden han i sin Prædiken sagde, at der vare mange. Han gjorde derpaa saadan Fortegnelse: Hendes Durchlauchtighed Markgreviden, Baron Sölendahl, Lütken etc.³⁾

Da han holdt sin sidste Prædiken paa 3die Advents Søndag og taledede om Herodes og Johannes, om Skriftestolen, hvorved han sagde, at han vilde sætte Sidestøtter, saa Helvedes Magt skulde ikke formaa sig derimod, blev Hendes Majestæt Dronning Sophia Magdalena saa altereret, at hun lod sig aarelade strax efter Prædikenen. Kongen skrev i det Brev, som blev forelæst *Frauen* i Geheime-Conseillet, da han fik sin Afsked, allerførst saa: „Wir wiszen wohl, das wir kein Herodes seyn, wir wiszen aber nicht, ob er Johannes ist“ etc.

Biskop *Worm* i Parentationen over Fr. IV havde det Indfald, at han sagde: „Kongen skal og blive til Støv, hvo ved om ikke det Støv, som jeg her staar og træder paa, er af en Konge.“ (From.⁴⁾)

¹⁾ Altsaa formodentlig Christen Spend i Odden, se Wiberg, D. Prestehist. II, S. 506.

²⁾ Se ovenfor S. 25.

³⁾ D. e. Kongens Svigermoder Sophia Christiane, Markgrevinde af Culmbach, Kronprinsens Hovmester, Baron Georg Wilhelm Sölenthal († 1768), og Söcapitain Frederik Lütken (Worms Lex. I, S. 632 f.).

⁴⁾ Maaske Justitiarius i Overhofretten Ulrik Frederik From, om hvem se D. biogr. Lex. V, S. 465.